

**Epistemologia i mètodes de recerca en antropologia
social i cultural**

Codi: 101264
Crèdits: 12

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500256 Antropologia Social i Cultural	OB	2	2

Professor/a de contacte

Nom: Aurora González Echevarria
Correu electrònic: Aurora.Gonzalez@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)
Grup íntegre en anglès: No
Grup íntegre en català: No
Grup íntegre en espanyol: No

Altres indicacions sobre les llengües

Trabajos prácticos catalán o castellano

Equip docent

Aurora González Echevarria
Dan Rodríguez García

Prerequisits

Per poder cursar correctament l'assignatura és necessari haver completat prèviament l'assignatura de Pràctiques de Treball de Camp I.

Objectius

Es tracta d'una assignatura que forma part d'una seqüència d'assignatures metodològiques-tècniques que constitueix un model a escala de la investigació etnogràfica en Antropologia: Pràctiques de Camp en ASiC I (fase exploratòria o prospectiva), Epistemologia i mètodes d'investigació en ASiC (disseny teòric), Tècniques d'investigació en ASiC (disseny tècnic), Recursos instrumentals per a la investigació a l'Antropologia (competències instrumentals), Pràctiques de camp en ASiC II (posada a prova de les hipòtesis segons els dissenys previstos, recollida de dades, anàlisi i conclusions), i Treball de fi de Grau (model a escala de la investigació etnogràfica en Antropologia).

L'assignatura d'Epistemologia i mètodes forma part de la Matèria principal 11, Mètodes, tècniques i instruments d'investigació en Antropologia, i els seus continguts es refereixen a la fase de disseny teòric de la investigació (formulació de les hipòtesis, elaboració del marc teòric, proves de contrastació, etc.) i als supòsits epistemològics subjacents a la seqüència d'assignatures metodològiques i tècniques del grau.

Aquesta assignatura enllaça amb Camp I, i té els següents objectius:

1. Conèixer el desenvolupament històric de les diferents propostes de mètodes d'investigació científics i hermenèutics i les diferents propostes d'anàlisi de les teories científiques, amb especial èmfasi en la concepció estructural.
2. Realitzar una primera aproximació als supòsits metodològics subjacents als treballs clàssics i contemporanis de l'Antropologia.
3. Arribar a conclusions respecte al debat sobre l'aplicació de mètodes científics i interpretatius en Antropologia i al paper que tenen en aquesta disciplina les estructures hermenèutiques de la pre-comprensió d'una banda i per una altra les descripcions, els procediments interpretatius i les explicacions que s'adonen relacions diverses entre fenòmens socioculturals.
4. Prendre consciència que el coneixement antropològic, i de manera general els coneixements disciplinaris, són productes culturals propis de societats desiguals, immersos en les cosmovisions compartides i estretament relacionat amb les relacions de poder, en especial les relacions de gènere el que exigeix una crítica no empírica de teories i conceptes, que afegeix a la crítica metodològica l'epistemològica.
5. Adquirir la capacitat de desenvolupar per posar a prova una hipòtesi explicativa d'un problema sociocultural (formulada a partir d'una fase inicial de treball de camp) tenint en compte la seva plausibilitat, la seva adequació a les dades i la seva relació amb altres hipòtesis alternatives.

Competències

- Aprehendre la diversitat cultural a través de l'etnografia i avaluar críticament els materials etnogràfics com a coneixement de contextos locals i com a proposta de models teòrics.
- Demostrar que es coneixen i es comprenen els debats epistemològics i metodològics en antropologia i les principals tècniques de recerca.
- Produir materials relacionats amb la diversitat cultural susceptibles de tenir un impacte crític en les concepcions de sentit comú.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'indole social, científica o ètica.
- Respectar la diversitat i la pluralitat d'idees, persones i situacions.
- Utilitzar els procediments, les tècniques i els recursos instrumentals per desenvolupar treball de camp etnogràfic.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar críticament les dades procedents de les recerques i els informes antropològics.
2. Analitzar un fet d'actualitat des de la perspectiva antropològica.
3. Aplicar el coneixement de la variabilitat cultural i de la gènesi d'aquesta per evitar les projeccions etnocèntriques.
4. Aplicar els codis ètics vigents al treball de camp etnogràfic.
5. Aplicar una perspectiva holística al problema d'estudi i analitzar les institucions humanes dins de configuracions culturals més àmplies.
6. Avaluar críticament els materials etnogràfics com a proposta de models teòrics.
7. Avaluar críticament els models teòrics explícits i implícits als materials etnogràfics.
8. Conèixer i avaluar els debats metodològics de l'antropologia social i cultural.
9. Conèixer i valorar la diferència entre la crítica epistemològica i la crítica metodològica de conceptes.
10. Elaborar un treball individual en el qual s'expliciti el pla de treball i la temporalització de les activitats.

11. Establir relacions etnològiques de confiança amb els subjectes, que estimulin la producció i la fiabilitat de les dades.
12. Exposar en forma narrativa els resultats del treball, d'acord amb els cànons crítics de la disciplina i tenint en compte els diferents públics a qui van dirigits.
13. Obtenir i registrar dades etnogràfiques aplicant les diferents tècniques de recollida i anàlisi, utilitzant en especial procediments qualitius i la pràctica de l'observació participant.
14. Operacionalitzar els conceptes teòrics i posar a prova les explicacions dels fenòmens socioculturals.
15. Participar en debats sobre fets històrics i actuals respectant les opinions dels altres participants.
16. Relacionar els elements i factors que intervenen en el desenvolupament dels processos científics.
17. Resoldre problemes de manera autònoma.

Continguts

Els continguts del curs són els següents:

1. Presentació del curs: estructura, contingut, avaluació. Definicions preliminars i supòsits bàsics. Epistemologia, mètodes, tècniques d'investigació / Gnoseologia, epistemologia, metodologia. El concepte "folk" de ciència: suposada objectivitat, suposades veritats. Crítiques des de la Filosofia, la Història, la Sociologia i l'Antropologia de la ciència. Dimensions de la crítica epistemològica: cultural, social, de gènere, política, transcultural

1ª part

2. Historicitat de les propostes de mètode científic. De la certesa a la conjectura. El mètode inductiu-hipotètic verificacionista.

3. L'inici de la metodologia científica en Antropologia: Els models metodològics inductivistes de Tylor i Radcliffe-Brown.

4. El falsacionisme de Popper. Crítica al inductivisme. La falsabilitat com a criteri de demarcació entre ciència i no-ciència. Falsació i corroboració.

5. Síntesi de les propostes metodològiques de la primera part del segle XX a Hempel. Conceptes metodològics clàssics: hipòtesi, implicació contrastadora, falsació / verificació, suport teòric i suport empíric, probabilitat lògica, explicació nomològico-deductiva. Els límits de la comparació lògica de teories.

6. La influència del falsacionisme en Antropologia. Marwick i la tesi obstètrica matrilineal.

2ª part

7. Història i Sociologia de la ciència. Kuhn: paradigmes, ciència normal, revolucions científiques. Els límits de la comparació de teories

8. El concepte de programa d'investigació de Lakatos. Desenvolupament dels programes d'investigació i formació de conceptes

9. Kuhn: matriu disciplinar i exemplars

10. Un esquema conceptual per a l'aproximació al coneixement antropològic.

11. Feyerabend: crítica epistemològica i metodològica

3a part

12. Hermenèutica ontològica i procediments d'interpretació. Ricoeur. Interpretació de la cultura entesa com a text. Agar: la interpretació com a resolució de fallides. La posada a prova de les interpretacions.

13. L'anàlisi estructural de les teories científiques.

14. Interpretació i explicació en Antropologia. Les etnografies com predicats d'estructura.

15. Giddens i la doble hermenèutica de les Ciències Socials

16. Perspectiva i poder en els processos de coneixement. Els programes de la Teoria Crítica. La crítica no empírica de conceptes. La crítica al androcentrisme de les cultures dels antropòlegs i de les cultures estudiades. La crítica transcultural des de les epistemologies del Sud.

Metodologia

L'assignatura consta de 12 ECTS: 4 de classes i tutories individualitzades i 8 de treballs i lectures.

La comprensió preliminar dels temes s'aconsegueix a través de les classes i les lectures obligatòries. La comprensió profunda s'aconsegueix amb el desenvolupament d'un treball i dos assajos teòrics i amb el desenvolupament d'un treball pràctic tutoritzat que va desenvolupant-se en diverses etapes a mesura que s'avança en l'aprenentatge dels continguts teòric-metodològics, i de diversos assajos teòrics que constitueixen fites en el desenvolupament del curs.

La part de Pràctiques inclou varies sessions obligatòries amb tota la classe, per explicació dels guions del disseny de la Pràctica i per entregues i devolucions de correccions.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòriques i de discussió de lectures teòriques	45	1,8	1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 16
Elaboració d'assajos	30	1,2	1, 5, 6, 7, 8, 9, 16
Selecció d'una hipòtesi de treball i aplicació dels conceptes teòrics bàsics a la hipòtesi	25	1	2, 4, 14, 17
Tipus: Supervisades			
Realització d'un disseny de posada a prova i desenvolupament d'una hipòtesi	45	1,8	2, 4, 14, 17
Tutories individuals	5	0,2	2, 4, 5, 10, 11, 13, 14, 17
Tipus: Autònomes			
Lectura i comentari de la bibliografia obligatòria	75	3	1, 3, 6, 12, 15, 16
Treballs successius i acumulatius de desenvolupament de la hipòtesi	75	3	2, 4, 10, 14, 15, 17

Avaluació

El seguiment del curs teòrics (lliurament dels guions elaborats a partir de les lectures teòriques, discussions a classe dels guions corregits, elaboració de un treball i dos assajos) suposarà el 50% de la qualificació del curs. L'altre (50%) correspon als treballs del disseny teòric de recerca a partir de la hipòtesi de la part de Pràctiques. El lliurament dels guions suposarà el 10% de la qualificació, l'assistència als debats el 10%, i l'elaboració del treball i els assajos el 30%. En cas de plagi o copia els treballs seran qualificats amb 0 punts.

Els lliuraments dels guions, del treball i els assajos teòrics i dels treballs del disseny teòric de recerca a partir de la hipòtesi que desenvolupen la Pràctica s'han de fer en les dates estipulades, excepte si existeix una causa molt justificada. Pel que fa a la part de Pràctiques, cal haver assistit a totes les tutories de seguiment relacionades amb el desenvolupament del disseny.

En el moment de realització de cada activitat avaluativa, els professors informaran l'alumnat (Moodle) del procediment i data de revisió de les qualificacions. Per poder ser reavaluat, cal haver estat avaluat en relació als guions, l'assistència als debats i el treball pràctic i haver assolit una qualificació mínima de 3,5 punts. El lliurament dels guions i l'assistència als debats i a les tutories no podrà ser reavaluada.

La reavaluació del treball pràctic suposarà la seva correcció exhaustiva i la del treball teòric i els assajos la realització d'un examen.

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació (plagi, etc) , es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Entrega i discussió de recensions de lectures obligatòries, i elaboració d'assajos	50%	0	0	1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 16
Realització tutoritzada d'un disseny d'investigació	50%	0	0	2, 4, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17

Bibliografia

BIBLIOGRAFIA OBLIGATÒRIA

1 RADCLIFFE-BROWN. A.R. (1974) [1925] "El hermano de la madre en África del sur", en *Estructura y función en la sociedad primitiva*, Barcelona: Península, 1974; pp. 25-41.

2. POPPER, K. (1967) [1935] "Panorama de algunos problemas fundamentales" y "Sobre el problema de una teoría del método científico", Caps. 1 y 2 de *La lógica de la investigación científica*, Madrid: Tecnos; pp.27-54.

3. HEMPEL, C.G. (1979) [1966] *Filosofía de la ciencia natural*, Madrid: Alianza. Cap. 1 a 4

4. KUHN, T.S. (1978) [1962] "Introducción" y "Posdata 1969", en *La estructura de las revoluciones científicas*, México: Fondo de Cultura Económica.

5. GONZÁLEZ ECHEVARRÍA, A. (2003), "Un Esquema conceptual para el análisis del conocimiento", en *Crítica de la singularidad cultural*, Barcelona/ México, Anthropos y Universidad Autónoma Metropolitana, 2003: 371-380.

6. LAKATOS, I. (1972) [1968-1969] "La falsación y la metodología de los programas de investigación científica" en I. LAKATOS (1971) *La metodología de los programas de investigación científica*, Madrid: Alianza, 1983; pp. 17-72.

7. FEYERABEND, P.K. (1982) [1978] "La ciencia en una sociedad libre", en *La ciencia en una sociedad libre*, Madrid: S.XXI, 1982; Segunda parte; pp. 82-142.

8 AGAR, M. (1992) [1982] "Hacia un lenguaje etnográfico", en REYNOSO, C. (comp.) 1992 *El surgimiento de la Antropología Postmoderna*. Barcelona. Gedisa

9 GONZÁLEZ ECHEVARRÍA, A. (2003), "La concepción estructural de las teorías", "Las etnografías como predicados de estructura", en *Crítica de la singularidad cultural*, Barcelona/ México, Anthropos y Universidad Autónoma Metropolitana, 2003: 426-430 ; 446-455.

11. GONZÁLEZ ECHEVARRÍA, A. (2003) " La crítica epistemológica" Fragmento de

"Epistemología y métodos en Antropología: integración de métodos científicos y hermenéuticos y crítica epistemológica". *Revista de Antropología*, Universidad Nacional Mayor de San Marcos, Lima . Cuarta Época, año IV, n° 4, diciembre 2006: 11-40

11. SANTOS, Boaventura de Sousa (2010) *Descolonizar el saber, reinventar el poder*, Uruguay, Ediciones Trilce,

BIBLIOGRAFÍA GENERAL

ADORNO, T.W. y otros, (1969) *La disputa del positivismo en la filosofía alemana*. Barcelona. Grijalbo. 1973.

AGAR, M. (1982) "Hacia un lenguaje etnográfico", en Reynoso, comp. 1992:779-95

ATAL, Y. (1981) "The Call for Indigenization". *International Social Science Journal*, vol. 32, I :189-197.

BACHELARD, G.(1975b) [1938] *La formation de l'Esprit Scientifique. Contribution a une Psychanalyse de la Connaissance Objective*. París. Vrin. .

BARNES, B. (1982), *T.S. Kuhn and Social Science*. Londres. Mac Millan

BAUMAN, Z. (1978) *Hermeneutics and Social Science. Approach to Understanding*. Londres. Hutchinson.

BERGER, A. T. LUCKMAN, (1966) *La construcción social de la realidad*. Buenos Aires. Amorrortu.

BOAS, F. (1896) "The Limitations of the Comparative Method in Anthropology" *Science*, N.S. 4: 901- 908, en Boas, 1968: 270-288.

1968 (1940) *Race, Language and Culture*. Canadá. Collier-Macmillan.

BOHANNAN, L.(1956) "Miching Mallecho: that means withcraft", en J. Morris, ed. *From the third Programme* : 174-188 Nonesuch Press, Ltd. London, en "The Bobbs-Marrill reprint series in Social Sciences", A.403.

BOURDIEU, P., CAMBORDEON, J.C. y PASSERON, J.C.(1973) *El oficio de sociólogo*. Madrid, s. XXI.

BUENO, G.(1982) "Gnoseología de las ciencias humanas", en A. Hidalgo Tuñón y G. Bueno Sánchez, eds. 1982 *Actas del I Congreso de Teoría y Metodología de las Ciencias*. Oviedo. 315-347, Pentalfa

CARNAP, R.(1969) *Fundamentación lógica de la Física*. Buenos Aires. Editorial Sudamericana. 1974 "Qué es la probabilidad" en D.M. Messick, ed. *Matemáticas en las ciencias del comportamiento*. Madrid. Alianza. 39-49.

CARRITHERS, M. (1990) "Is Anthropology Art or Science?", *Current Anthropology*, 131, 3; pp. 263-282 (traducción castellana en *Alteridades. Anuario de Antropología*, México, Universidad Autónoma Metropolitana, 1990).

C.E.M.S. (CENTRE D'ÉTUDES DES MOUVEMENTS SOCIAUX) ,

Arguments Ethnomethodologiques. Problèmes d'épistemologie en Sciences Sociales. París. C.N.R.S.

CICOUREL, A. V.(1979) [1973] *La sociologie cognitive*. París. P.U.F.

- CHALMERS, A. F. (1982) *¿Qué es esa cosa llamada ciencia?*, Madrid: S. XXI.
- CHALMERS, A. F. (1992) *La ciencia y cómo se elabora*, Madrid: S. XXI.
- CLIFFORD, J. (1992) [1988] "Sobre la autoridad etnográfica" en Reynoso, comp. 1992: 141-170.
- COLLINGWOOD, R.G. *An Essay on Methaphysics*. Oxford. Citado por Toulmin, 1977.
- COULON, A. 1988 (1987) *La Etnometodología*. Madrid. Cátedra.
- DESCOLA, Ph. (2012) [2005] *Más allá de naturaleza y cultura*, Buenos Aires, Madrid, Amorrortu Editores.
- DAVIDSON, D. (1990) [1984] *De la verdad y de la interpretación*. Barcelona. Gedisa.
- 1992, *Mente, mundo y acción*. Barcelona. ICE/Paidós.
- DILTHEY, W.(1966) [1883] *Introducción a las ciencias del espíritu*. Madrid. Revista de Occidente.
- DUHEM, P.(1906) *The Aim and Structure of Physical Theory*. Princeton: Princeton U.P.
- EVANS-PRITCHARD, E-E.(1937) *Brujería, magia y oráculos entre los Azande*. Barcelona. Anagrama.
- FEYERABEND, P.K. (1974) *Contra el método*, Barcelona: Ariel.
- (1982) *La ciencia en una sociedad libre*. Madrid. S. XXI.
- FLECK, L. (1935) *La génesis y el desarrollo de un hecho científico. Introducción a la teoría del estilo de pensamiento y del colectivo de pensamiento*. Madrid. Alianza Editorial.
- FOUCAULT, M.(1969) *L'Archeologie du Savoir*. París. Gallimard.
- GADAMER, H.G.(1993) [1960] *Verdad y Método I*. Salamanca. Sígueme.
- (1994) [1986] *Verdad y Método, II*. Salamanca. Sígueme.
- GAREAU, F.H. "Expansión y creciente diversificación del universo de las ciencias sociales", *Revista Internacional de las Ciencias Sociales*, 114: 161-172.
- GARFINKEL, H., (1990) [1967] *Studies in Ethnometodology*. Cambridge. Polity Press.
- GEERTZ, C.(1984) "Distinguished lecture: anti-anti-relativism", *American Anthropologist*, 86: 263-278.
- (1987) [1973] *La interpretación de las culturas*. México. Gedisa.
- (1988) *El antropólogo como autor*. Barcelona. Paidós.
- GIDDENS, A.(1967) *Las nuevas reglas del método sociológico. Una crítica positiva de la sociología interpretativa*. Buenos Aires. Amorrortu. .
- GONZÁLEZ ECHEVARRÍA, A. (1987), *La construcción teórica en Antropología*. Barcelona. Anthropos.
- (1989) "Del estatuto científico de la Antropología", en J. Contreras y otros, dirs. *Antropología de los Pueblos de España*. Madrid. Taurus: 177-191.
- (2002) "La concepción estructural de las teorías y el concepto de *relatedness*", en A. González Echevarría y Jose Luis Molina, coord. *Abriendo surcos en la tierra*, Publicaciones de la UAB, 2002: 395-421.
- (2003) *Crítica de la singularidad cultural*. Barcelona, Anthropos/ México, UAM Iztapalapa

- (2006) "Etnografía, brujería y tensión social: las tribulaciones de Marwick para poner a prueba la tesis obstétrica matrilineal", *Perifèria*, www.periferia.name.
- (2006) "Del utillaje conceptual de la antropología: los usos del término "inductivismo" y los usos del término "hermeneútica". Dos propuestas de clarificación", *Revista de Antropología Social*, 15: 327-372.
- (2009) *La dicotomía emic/etic. Historia de una confusión*. Barcelona. Anthropos
- GOODENOUGH, W.H. (1970) *Description and Comparison in Cultural Anthropology*. Cambridge: Cambridge U.P.
- HABERMAS, J.(1973a) [1963] "Teoría analítica de la ciencia y dialéctica. Apéndice a la controversia entre Popper y Adorno", en Adorno y otros, 1973: 147-180.
- (1982) [1968] *Conocimiento e Interés*. Madrid. Taurus.
- (1990) [1970] *La lógica de las ciencias sociales*. Madrid. Tecnos.
- HANSON, N.R.(1958) *Patrones de descubrimiento. Observación y explicación*. Barcelona. Alianza Editorial.
- HARRIS, M.1986 (1976) "Historia y significación de la distinción emic/etic". *Luego*, 2,3, 1-17, 1-24.
- HEMPEL, C.G. (1965) *Aspects of Scientific Explanation*. New York. Free Press.
- HEMPEL, C.G. (1979) [1966] *Filosofía de la ciencia natural*, Madrid: Alianza.
- HOLLIS, M.(1979a)"The limits of Irrationality", en Wilson, (1979) [1970]: 214-220.
- (1979b) "Reason and Ritual", en Wilson, (1979) [1970]: 167-239.
- HOLTON, G.(1973) *Thematic Origins of Scientific Thought. Kepler to Einstein*. Cambridge, Masc.HarvardUniversity Press.
- (1979) *The Scientific Imagination: Case Studies*.
- 1982 *La imaginación científica*. México. F.C.E.
- HORKHEIMER, M. 1974 (1968) *Théorie traditionnelle et théorie critique*. París. Gallimard.
- (1974a) [1937] "Théorie traditionnelle et théorie critique", en Horkheimer, 1974: 17-80.
- (1974b) [1937] "Appendice", en Horkheimer, 1974: 80-90.
- JARVIE, I.C.(1967) [1964] *The Revolution in Anthropology*. Londres. Routledge and Kegan Paul.
- (1981), "Rationalism and Relativism", en *The British Journal of Sociology*, 34 : 44-60.
- JOHNSON, A.W. (1978), *Research Methods in social Anthropology*, Stanford University Press.
- KAPLAN, D. y MANNERS, R.A . (1979) [1972] *Introducción crítica a la teoría antropológica*. México. Nueva Imagen.
- KUHN, T.S.(1971a) [1962] *La estructura de las revoluciones científicas*. México. F.C.E.
- (1971b) [1969] "Posdata: 1969", en *La estructura de las revoluciones científicas*. México. F.C.E.
- (1975) [1969] "Consideraciones en torno a mis críticos", en I. Lakatos y A. Musgrave, eds. 1975: 391-354.
- (19779 "El cambio de la teoría como cambio de estructura: comentarios sobre el formalismo de Sneed", *Teorema* VII (2); pp. 141-165.

- (1979) "Segundas reflexiones acerca de los paradigmas", en Suppe, ed. 1979: 529-569.
- LAKATOS, I. (1975) [1968-1969] "La falsación y la metodología de los programas de investigación científica", en I. Lakatos y A. Musgrave, eds. 1975: 203-343.
- LAKATOS, I. (1983) [1968-1969] "La falsación y la metodología de los programas de investigación científica" en I. LAKATOS (1971) *La metodología de los programas de investigación científica*, Madrid: Alianza, 1983; pp. 17-72.
- (1978) "Formación de conceptos", cap. 8 de *Pruebas y Refutaciones. La lógica del descubrimiento matemático*, Madrid: Alianza; pp. 103-120.
- (1981) *Matemáticas, ciencia y epistemología. Escritos Filosóficos, 2*. Madrid. Alianza.
- 1980 *La metodología de los programas de investigación científicos*. Madrid. Alianza.
- LAKATOS, I. y MUSGRAVE, A., eds. *La crítica y el desarrollo del conocimiento*. Barcelona. Grijalbo.
- LATOUR, B. y WOOLGAR, S.(1979) *La vida en el laboratorio. La construcción de los hechos científicos*. Madrid. Alianza.
- (1990) [1986] *Epílogo a la segunda edición de La vida en el laboratorio*. Madrid. Alianza.
- LATOUR, B.2007 (1991) *Nunca fuimos modernos. Ensayo de Antropología simétrica*, Buenos Aires, S.XXI Ediciones.
- LAUDAN, H. *Progress and its Problems: Towards a Theory of Scientific Growth*. Berkeley. University of California Press.
- LLOBERA, J.R. ed.(1975) *La Antropología como ciencia*. Barcelona. Anagrama.
- MACINTYRE, A.(1979a) [1964] "Is understanding religion compatible with believing", en Wilson, 1979 (1970): 62-77.
- MANNHEIM, K.(1987) [1936, 1º ed. 192]) *Ideología y utopía*. Barcelona. Ediciones 62/Diputació de Barcelona.
- MARCUS, G.E. y CUSHMAN, D.E."Las etnografías como textos" *Annual Review of Anthropology*. Vol. II: 25-69.
- MARCUS, G.E."Rethoric and Ethnographic Genre in Anthropological Research", *Current Anthropology*. 21, 4: 507-10.
- MARWICK, M.G.(1963) "The sociology of sorcery in a Central African Tribe". *African Studies*,22,1:1-21.
- (1965)*Sorcery in its social setting. A study of the Northern Rhodesian Cewa*. Manchester. Manchester U.P.
- MASTERNAM, M.(1975) [1965] "La naturaleza de los paradigmas", en Lakatos y Musgrave, eds. 1975: 159-201.
- MERLEAU-PONTY1975 (1945) *Fenomenología de la percepción*. Barcelona. Península.
- MILLS, .W. (1992) [1959] *La imaginació sociològica*. Barcelona. Herder.
- MORROW, R.A. y BROWN, D.D.*Critical Theory and Methodology*. London. Sage Publications.
- MOULINES, C.L. (1983) *Exploraciones metacientíficas*. Madrid. Alianza.
- MUGUERZA, J.1971 "Nuevas perspectivas en la filosofía de la ciencia", *Teorema*, 3 :25-60.
- NAGEL, E.(1978)*La estructura de la ciencia. Problemas de la lógica de la investigación científica*. Buenos Aires. Paidós.

- NAROLL, R. y R. COHEN (1973) *A Handbook of method in Cultural Anthropology*.
- NEWTON-SMITH, H.W. *The Rationality of Science*. USA. Routledge and Kegan Paul.
- O'MEARA, J.T. (1989) "Anthropology as Empirical Science", *American Anthropologist*. 91: 354-369.
- PELTO, P.J. & G.H. PELTO (1978) *Anthropological research: the structure of enquiry*, Cambridge University Press.
- POPPER, K.R.(1963) *Conjetures and Refutations. The Growth of Scientific Knowledge*. Londres. routledge and Kegan Paul.
- 1966[1934] *La lógica de la investigación científica*. Madrid. Tecnos.
- (1972) *Objective Knowledge. An Evolutionary Approach*. Oxford. Clarendon Press.
- (1973) [1961] "La lógica de las ciencias sociales", en Adorno y otros, 1973: 101-119.
- (1973^a) [1944-45] *La miseria del historicismo*. Madrid. Alianza.
- (1975) "La ciencia normal y sus peligros", en I. Lakatos y A. Musgrave, eds. 1975: 149-158.
- (1976) "A Note on Verosimilitude" *The British Journal for Philosophy of Science*, 27:147-59.
- 1976 "La racionalidad de las revoluciones científicas" *Teorema*, XIII (1-2): 109-131.
- QUINE, W.V.1992 *La búsqueda de la verdad* (versión revisada por Quine de la 1ª edición Harvard U.P. 1990) Barcelona. Crítica.
- RADCLIFFE-BROWN. A.R. (1925) "El hermano de la madre en África del sur", en *Estructura y función en la sociedad primitiva*, Barcelona: Península, 1974; pp. 25-41.
- RADCLIFFE-BROWN, A.R. (1974) [1952] "Introducción" (pp. 11-21) y "Los métodos de la etnología y antropología social" (pp. 25-59), en *Estructura y función en la sociedad primitiva*, Barcelona: Península.
- RADCLIFFE-BROWN, A.R. (1958), "Definición [de Antropología Social]", en *El método de la Antropología Social*, Barcelona: Anagrama, 1975: 149-158.
- RADCLIFFE-BROWN, A.R. (1958), "Definición [de Antropología Social]", en J.R. Llobera, ed. *La Antropología como ciencia*, Barcelona: Anagrama, 1975: 47-53.
- RADCLIFFE-BROWN, A.R. (1958), "Definición [de Antropología Social]", en *El método de la Antropología Social*, Barcelona: Anagrama, 1975: 149-158.
- REICHENBACH, H.1938 *Experience and prediction*. Chicago: Chicago U.P.
- 1953 "The verifiability Theorie of Meaning", en H.Feigl y M. Brodbeck, *Readings in the Philosophy of Science*, New York, Appeton-Century-Croftal.
- REYNOSO, C. (comp.)1992 *El surgimiento de la Antropología Postmoderna*. Barcelona. Gedisa.
- RICOEUR, P.*Hermeneutis and the Human Sciences*. Edición y traducción de J.B. Thompson. Cambridge/París. Cambridge U.P. y Maison des Sciences de L'Homme.
- RIGGS, F.W., (1983) "Los conceptos indígenas: un problema para las ciencias sociales y las cienciaa de la información" UNESCO. *Revista Internacional de Ciencias Sociales*, nº 144: a las teorías de la Antropología Social: 166-169. Barcelona. Anagrama. 172-184.
- RIVIÈRE, P."Nuevas tendencias en la Antropología social británica". *Anales de la Fundación Joaquín Costa*, 4, 1987 : 33-50.

- SAN ROMÁN, T. (1984) "Sobre l'objecte i el mètode de l'Antropologia", Quaderns ICA 5 pp. 122-133.
- SAN ROMÁN ESPINOSA, T. (2006) "Acaso es evitable? El impacto de la Antropología en las relaciones e imágenes sociales" *Revista de Antropología social* 15: 373-410.
- SANGREN, P.S.(1988) "Rhetoric and Authority of Ethnography. Postmodernism and the Social Reproduction of Text". *Current Anthropology*, 29, 3:405-425.
- SANTOS, Boaventura de Sousa
(2010) *Descolonizar el saber, reinventar el poder*, Uruguay, Ediciones Trilce,
- SAYER, A.(1992) [1984] *Method in Social Science. A realist approach*. London & New York
Routledge
- SCHÜTZ, A.(1972) [1932] *Fenomenología del mundo social. Introducción a la sociología comprensiva*. Buenos Aires. Paidós.
(1974-I) *El problema de la realidad social*. Buenos Aires. Amorrortu.
(1974-II) *Estudios sobre teoría social*. Buenos Aires. Amorrortu.
- SNEED, J.(1971) *The Logical Structure of Mathematical Physics*. Dordrecht (Holland). Reidel.
- SOCIAL RESPONSABILITIES SYMPOSIUM, *Current Anthropology*, vol 9, 5.
- SPERBER, D.(1985) "Interpretative Ethnography and Theoretical Anthropology", en Sperber, 1985. On Anthropological Knowledge. Cambridge. Cambridge U.P.: 9-34.
- STEGMÜLLER, W. ,(1976) [1973] *The Structure and Dynamics of Theories*. Nueva York.
1981 *La concepción estructuralista de las teorías*. Madrid. Alianza.
- SUPPE, F. (ed.) 1979 (1974) *La estructura de las teorías científicas*. Madrid. Editora Nacional.
- SUPPES, S.(1962) "Models of Data", en E. Nagel, F. Suppe y A. Tarsk (ed.) *Logic, Methodology and Philosophy of Science: Proceeding of the 1960 International Congress*: 252-261. Stanford (California). StanfordUniversity Press.
1964 "What is a Scientific Theory²", en S. Morgenbesser, ed. *Philosophy of Science Today*: 55-67. Nueva York. Basis Books.
- TAYLOR, C. (1985) *Philosophy and the Human Sciences. Philosophical Papers*, 2. Cambridge. Cambridge U.P.
(1985) [1971]"Interpretation and the sciences of man", en Taylor, 1985: 15-57.
(1985b) [1981] "Social Theory as practice", en Taylor, 1985: 91-115.
(1985c) [1981] "Understanding and ethnocentricity", en Taylor, 1985: 116-133.
- TOULMIN, S.(1975) [1969] "La distinción entre ciencia normal y ciencia revolucionaria, ¿resiste un examen?", en Lakatos y Musgrave, eds. 1975: 133-144.
1976 ((1972) *La comprensión humana*. Volumen 1. Madrid. Alianza.
- VIVEIROS DE CASTRO, E. (2010) [2009] *Metafísicas caníbales*. Líneas de Antropología postestructural, Buenos Aires, Katz Editores.
- VON WRIGHT, G. H.(1987) [1971] *Explicación y comprensión*. Madrid. Alianza Universidad.

WALLACE, W.L.(1980)*La lógica de la ciencia en la sociología*. Madrid. Alianza

WEBER, M.n*La acción social. Ensayos metodológicos*. Barcelona. Península.

(1984) [1922] "La naturaleza de la acción social", en Weber, 1984: 11-48.

WILSON, B.A. (1979) [1970] *Rationality*. Basil Backwell. Londres.

WINCH, P.(1976) [1958] *The Idea of a Social Science and its Relations to Philosophy*. London. Routledge and Kegan Paul.

WITTGENSTEIN, L.(1953) *Investigaciones filosóficas*. Barcelona/México D.F. Editorial Crítica/Instituto de Investigaciones Filosóficas UNAM.

WOOLGAR,S.(1988) "Comments a Sangren, 1988. *Current Antropology*, 29, 3: 230 y s.